

Katarzyna Anna Sitek, Radom

RODZINA CHRZEŚCIJAŃSKA JAKO ŚRODOWISKO WYCHOWANIA CZŁOWIEKA

1. Pojęcie rodziny w literaturze przedmiotu

W literaturze pedagogicznej mamy do czynienia z wieloma definicjami rodziny. Edward Ozorowski, pod redakcją którego został napisany „Słownik małżeństwa i rodziny”, podkreśla, że określenie „rodzina” pochodzi od słowa „rodzić”. Wiąże się to z tym, iż prawdziwą rodziną stają się małżonkowie w chwili poczęcia, a następnie narodzin swojego pierwszego dziecka (E. Ozorowski, 1999, s. 388).

Różni autorzy usiłują stworzyć odpowiednią, mniej lub bardziej zadowalającą jej definicję. Mówi się o rodzinie jako o:

a) grupie społecznej

Według Wincentego Okonia: „rodzina to grupa społeczna, składająca się z rodziców, ich dzieci i krewnych; rodziców łączy więź małżeńska, rodziców z dziećmi – więź rodzicielska, stanowiąca podstawę wychowania rodzinnego, jak również więź formalna określająca obowiązki rodziców i dzieci względem siebie” (W. Okoń, 2007, s. 355).

Psycholog Józef Rembowski podziela jego zdanie mówiąc, że: „każda rodzina ma swoją indywidualną, niepowtarzalną wewnętrzną organizację i układ stosunków rodzinnych. (...) W rodzinie, bardziej niż w jakiegokolwiek innej grupie podstawowej, dokonuje się ciągły, niezmiernie intensywny przepływ najróżnorodniejszych uczuć, o różnym stopniu natężenia” (J. Rembowski, 1986, s. 129-131).

Zgadza się z nimi MacIver uważając, że: „rodzina to grupa określona przez stosunki seksualne odpowiednio unormowane i trwałe, by mogła zapewnić rodzenie i wychowanie dzieci (F. Adamski, 1984, s. 20).

b) instytucji społecznej

Franciszek Adamski uważa, że rodzina to także instytucja społeczna, w której występuje szereg cech i funkcji oraz specyficzny układ stosunków między osobami różnej płci i wieku. Podkreśla jak ważne jest jej prawne i formalne ustanowienie, a także funkcjonowanie według norm i wartości społecznych (F. Adamski, 1984, s. 21-22).

c) wspólnocie

Istotę rodziny według Franciszka Adamskiego ze względu na to, że następuje w niej naturalne zespolenie się ludzi mających ten sam cel, odczucia i dążenia można określić mianem wspólnoty.

Maria Ryś twierdzi, iż „prawidłowo funkcjonująca rodzina tworzy wspólnotę. Zbudowaną na małżeństwie, które jest głęboką jednością życia wyrastającego z dopełnienia się mężczyzny i kobiety tworzących nierozzerwalny, dobrowolnie zawarty, publicznie wyrażony związek małżeński (...) rodzina jako wspólnota jest źródłem radości, (...) jest wspólnotą miłości i solidarności, przekazującą wartości kulturowe, etyczne, społeczne, duchowe, religijne, konieczne do rozwoju człowieka” (M. Ryś, 2006, 332).

Katechizm Kościoła Katolickiego mówi natomiast, że „rodzina jest uprzywilejowaną wspólnotą, wezwaną do urzeczywistnienia wspólnej wymiany myśli pomiędzy małżonkami oraz troskliwego współdziałania rodziców w wychowaniu dzieci[...] rodzina jest podstawową komórką życia społecznego. Jest naturalną społecznością, w której mężczyzna i kobieta są wezwani do daru z siebie w miłości i do przekazywania życia. Autorytet, stałość i życie w związkach rodzinnych stanowią podstawy wolności, bezpieczeństwa i braterstwa w społeczeństwie. Rodzina jest wspólnotą, w której od dzieciństwa można nauczyć się wartości moralnych, zacząć czcić Boga i dobrze używać wolności. Życie rodzinne jest wprowadzeniem do życia społecznego” (KKK, 1994, s 503).

Franciszek Adamski analizując różne definicje wielu pedagogów dochodzi do wniosku, że rodzina to nic innego jak grupa społeczna, w której następuje duchowe zjednoczenie osób do niej należących, skupionych w jednym ognisku domowym, pomagającymi sobie i opiekującymi się nawzajem. Podkreśla także są to ludzie, którzy wierzą w to, że są połączeni więzami biologicznymi, społecznymi i tradycją rodzinną (F. Adamski, 1984, s. 21).

Rodzina ma do spełnienia określone funkcje, a każdy jej członek obowiązki i zadania. Nie ma jednej definicji ani jednego jej podziału. Istnieje ich wiele. I tak według „Nowego słownika pedagogicznego” podstawowymi funkcjami rodziny są:

- funkcja prokreacyjna;
- przygotowanie dzieci do wejścia w życie społeczne, ich pielęgnacja i wychowanie oraz zapewnienie im odpowiedniego startu życiowego;
- prowadzenie gospodarstwa domowego, zaspokajającego potrzeby członków rodziny;
- sprawowanie pieczy nad życiem członków rodziny, ich zachowaniem, kulturą, zdrowiem, trudnościami życiowymi (W. Okoń, 2007, s. 355).

Zbigniew Tyszka prezentuje rozszerzoną listę funkcji, które dzieli na cztery grupy zawierające funkcje składowe:

I. Funkcje ekonomiczne:

1) funkcja materialno-ekonomiczna, która przejawia się w zaspokajaniu potrzeb materialnych, a także społecznych rodziny. Funkcja ta składa się z czterech elementów, które nie muszą występować zawsze równocześnie. Są nimi funkcja: produkcyjna, zarobkowa, gospodarcza, usługowo- konsumpcyjna;

2) funkcja opiekuńczo-zabezpieczająca, która polega na materialnym, fizycznym i duchowym zapewnieniu bezpieczeństwa członkom rodziny poprzez zapewnienie im niezbędnych środków do życia;

II. Funkcje biopsychiczne:

- 1) funkcja prokreacyjna która służy zaspokajaniu emocjonalno-rodzicielskich oraz reprodukcyjnych potrzeb małżonków;
- 2) funkcja seksualna rodziny służąca zaspokojeniu popędu płciowego partnerów życiowych;

III. Funkcje społeczno-wyznaczające:

- 1) funkcja legalizacyjno-kontrolna oznaczająca formalizację niektórych zachowań człowieka oraz wzajemną kontrolę członków rodziny;
- 2) funkcja klasowa jest to nadanie dziecku pozycji w strukturze społeczeństwa. Ponieważ pozycja zawodowa i społeczna jaką posiadają rodzice determinuje dzieci do podjęcia podobnych kierunków kształcenia. Na przykład jeśli dziecko urodzi się w rodzinie lekarzy to występuje duże prawdopodobieństwo, że pójdzie w ślady rodziców studiując na medycznym kierunku;

IV. Funkcje socjopsychologiczne:

- 1) funkcja socjalizacyjna ma na celu przygotowanie dzieci do życia w społeczeństwie, do pełnienia określonych ról np. roli ojca, brata, męża, żony, czy matki, a także przekazywanie dorobku kulturowego, zwyczajów, obyczajów, obowiązujących wzorów zachowań i wartości moralnych;
- 2) funkcja kulturalna polega na wpajaniu dzieciom norm i wartości jakie są akceptowane w danym społeczeństwie, a także z zaznajamianiem ich z kulturą tego społeczeństwa;
- 3) funkcja rekreacyjno-towarzyska polega na stworzeniu dzieciom takiej atmosfery rodzinnej, aby w domu mogły na przykład odpocząć po całodziennym przebywaniu w szkole regenerując siły na kolejny dzień;
- 4) funkcja emocjonalno-ekspresyjna polega na zaspokajaniu potrzeb emocjonalnych dziecka. Funkcja ta ma duże znaczenie w integracji małżonków, ale także rodziców z dziećmi (Z. Banaczek i E. Jakubiak-Zapalska, 2000, s. 30-35; 2001, s. 153-161).

Należy pamiętać jednak, że rodzina nie jest tylko instytucją spełniającą dane funkcje czy zaspokajającą potrzeby. Rodzina przede wszystkim kształtuje wszystkie cechy, dyspozycje i umiejętności dziecka, które będą mu potrzebne w dalszym życiu i będą decydowały o jego przyszłości.

2. Rodzina chrześcijańska, jej funkcje, zadania i znaczenie

Od czasów świętego Jana Chryzostoma rodzina chrześcijańska nazywana jest „domowym kościołem” Ponieważ rodzice – mama i tata – związani są sakramentalnym związkiem małżeńskim, tworzą wraz ze swoimi pociechami ten domowy „kościół”. Rodzina zatem jest wspólnotą wiary, nadziei i miłości. Rodzina chrześcijańska zbudowana jest na fundamencie sakramentu małżeństwa. „Sakrament ten, zobowiązuje małżonków i rodziców do życia odpowiadającego powołaniu ludzi świeckich, a więc do tego, by szukali Królestwa Bożego zajmując się sprawami świeckimi i kierując nimi myśli Boże (http://www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_pa

wel_ii/adhortacje/familiaris.html)". Od początku chrześcijaństwa taka rodzina wyróżniała się spośród innych. Miała odmienny charakter życia codziennego, który wypełniony był atmosferą duchowości. Zadaniem takiej rodziny było wprowadzanie swoich członków do życia religijnego, zgodnego z dekalogiem.

Słowo Boże podkreśla to, czym jest i czym powinna być rodzina wedle замыслу Boga. Rodzina chrześcijańska jest owocem i znakiem nadprzyrodzonej płodności Kościoła.

W Nowym Testamencie św. Paweł w Liście do Kolosan pisze o zasadach jakie powinny panować w życiu domowym: „Żony, bądźcie poddane mężom, jak przystało w Panu. Mężowie, miłujcie żony i nie bądźcie dla nich przykrymi. Dzieci bądźcie posłuszne rodzicom we wszystkim, bo to jest miłe w Panu. Ojcowie, nie rozdrażniajcie waszych dzieci, aby nie traciły ducha” (Kol 3, 18-21).

Cele i zadania rodziny chrześcijańskiej są bardziej doniosłe, nie polegają tylko na urodzeniu i wykarmieniu potomstwa, ale przede wszystkim zapewnieniu dzieciom właściwego rozwoju fizycznego, duchowego i religijno-moralnego. Jan Paweł II w Liście do Rodzin podkreśla, że: „nie można [...] rodzicielstwa, godnego osoby ludzkiej, zawężyć do urodzenia w znaczeniu fizycznym; należy pojmować je także i [...] przede wszystkim w sensie moralnym i duchowym. Aby wydać człowieka na świat, potrzeba zaledwie kilku miesięcy, lecz całego życia nie starczy by go wychować. Istnieje bowiem świat wartości ludzkich i nadprzyrodzonych, które rodzice muszą przekazywać dzieciom, jeśli chcą, by ‘dawanie życia’ posiadało dla nich wymiar w pełni ludzki” (A. Sorkowicz, 2006, s. 49).

Religijna funkcja rodziny jest bardzo trudna do zrealizowania bez świadomego i celowego działania jej członków. Ważna jest także ich wzajemna pomoc i wsparcie. Do głównych zadań rodziców w zakresie tej funkcji należy dbałość o zapewnienie dzieciom przyjęcia sakramentów, zaktywizowanie dzieci jako członków Kościoła oraz kształtowanie zgodnie z nauką Kościoła ich poglądów na różne problemy życia codziennego. Rodzice powinni wychować swoje dzieci na wartościowych obywateli i chrześcijan. Powinni być pierwszymi osobami w życiu dziecka, które przekazują im wiarę. Mają obowiązek i prawo do religijnego wychowania poprzez swoje świadectwo.

Każda rodzina powinna być szkołą humanizmu, w której jej członkowie wzajemnie akceptują się, pomagają sobie w dorastaniu i dojrzewaniu do pełni życia chrześcijańskiego.

Rodzina chrześcijańska powinna stanowić fundament dla społeczeństwa, a przede wszystkim Kościoła.

Nie bez powodu podczas przysięgi małżeńskiej obok pytań o wierność, miłość i uczciwość, Kościół pyta przyszłych małżonków o to, czy są gotowi przyjąć i po katolicku wychować potomstwo, którym ich Bóg obdarzy. Poprzez sakrament małżeństwa otrzymują oni od Boga dary Ducha Świętego, które mają pomóc im wychować dzieci w wierze. Zatem oprócz przekazania im wartości ludzkich są zobowiązani do przekazania im wartości religijnych. Kościół podkreśla, że uświęceniem życia i miłości małżeńskiej jest rodzenie i wychowanie potomstwa.

Uważa, że poprzez dopełnienie miłości małżeńskiej są „jednym ciałem” stającym się współpracownikiem Boga, który udziela daru życia nowej osobie ludzkiej. Ponieważ rodzina jest wspólnotą, można stwierdzić, iż stanowi jedność. Dziecko staje się zatem żywym obrazem ich wzajemnej miłości. Stając się rodzicami, tworzą wspólnotę duchową wraz ze swoimi dziećmi. Otrzymują od Boga nowy dar – dar odpowiedzialności za potomstwo. Stają się odpowiedzialni za to, aby miłość rodzicielska była dla dzieci widzialnym znakiem miłości Boga do człowieka.

Papież Paweł VI podkreśla, że: „prawdziwa miłość małżeńska włącza się w miłość Bożą i prowadzi małżonków do Boga, a jednocześnie wspiera w pełnieniu zadań małżeńskich i rodzicielskich. Wiernie pełnienie obowiązków małżeńskich i rodzicielskich zbliża małżonków chrześcijańskich do własnej doskonałości i uświęcenia, a przez to do uwielbienia Boga” (F. Adamski, 1984, s. 175).

Sakrament Chrztu Świętego jest szczególnym momentem, kiedy rodzice świadomie decydują się na włączenie ich dziecka do Wspólnoty Chrześcijan. Zobowiązuje ich to do wychowania go w wierze, ale także wprowadzenia do wielkiej rodziny Kościoła. Rodzice od tego momentu są zobowiązani dawać dziecku żywe świadectwo swojej wiary tak, aby z każdym dniem przybliżało się do Chrystusa.

Ważne jest także, aby rodzice potrafili przybliżyć dziecku istotę modlitwy całej społeczności religijnej. Dużą rolę w rodzinie chrześcijańskiej powinno pełnić życie eucharystyczne. A zatem udział we Mszy Świętej, Komunia święta, adoracja Najświętszego Sakramentu. Warte podkreślenia jest też to, aby rodzice oprócz przestrzegania niedzielnego uczestnictwa we Mszy Świętej należycie traktowali dzień Pański, tak by dzień ten był dniem odpoczynku i dniem rodzinnym.

Rodzice chrześcijańscy mają także za zadanie nauczyć dzieci modlitwy, tego, aby potrafiły w sposób osobisty i indywidualny rozmawiać z Bogiem. Dobrze byłoby, gdyby modlitwa stała się dla dziecka potrzebą i zarazem radością. Z chwilą, w której dziecko zrozumie modlitwę, będzie zdolne nawiązać z Bogiem prawdziwy kontakt i rozmowę z Nim. Powinno praktykować się także modlitwę rodzinną, będącą zarówno dziękczynieniem jak i uwielbieniem, przeproszeniem i prośbą. „Modlitwa powinna stawać się miejscem wspólnej i wzajemnej pamięci o obecnych i nieobecnych, o starszych i młodszych” (E. Ozorowski, 1999, s. 199).

Wychowanie w rodzinie chrześcijańskiej nie powinno ograniczać się zaledwie do nauki pacierza, przykazań Bożych, prawd wiary, przypilnowaniu dzieci, aby uczestniczyły we Mszy Świętej i uczęszczały na lekcje religii. Funkcja religijna winna być realizowana we wszystkich kierunkach życia. Wychowanie religijne polega zatem na ukazywaniu dzieciom prawd chrześcijańskich, ale także pomocy w rozwoju moralnym i duchowym. Należy zbliżyć dzieci do Boga, nauczyć ich miłości, wiary i zaufania do Niego.

Rodzina chrześcijańska powołana jest także do tego, by okazywać sobie wzajemną pomoc i troskę w życiu codziennym. Ważne jest też wzajemne wspieranie się w pracy nad sobą w dążeniu do doskonałości chrześcijańskiej. Członkowie rodziny winni pomagać sobie w oswobodzeniu się z wad, niedoskonałości i sła-

bości. Współmałżonkowie jak i dzieci powinni czuć się odpowiedzialni za życie duchowe każdego z nich. Ważne jest też wzajemne okazywanie pomocy w rozwoju duchowym członków rodziny poprzez dobry przykład, upomnienie bądź modlitwę. Dzięki temu między nimi może zawiązać się głęboka więź duchowa i uczuciowa. Rodzice są odpowiedzialni za pielęgnowanie w rodzinie takich cnót jak:

- wiara – ponieważ jest ona niejako mobilizacją do odczytywania znaczenia zjawisk jakie zachodzą w życiu rodzinnym,
- nadzieja – która daje siły oraz wzmacnia wytrwałość wtedy, gdy przychodzą jakieś kłopoty, zwątpienie czy rezygnacja,
- miłość – która jest nie tylko sferą uczuciową i zmysłową każdego członka rodziny, ale także obrazuje miłość Chrystusa, którą w rodzinie w sposób szczególny należy pielęgnować (F. Adamski, 2008, s. 436-444).

Kościół wzywa rodziny, aby podejmowały rozmaite dzieła służby społecznej. Może być to pomoc dla ubogich osób, do których są w stanie dotrzeć organizacje dobroczynne i opiekuńcze. Ważne jest, aby w takie dzieła angażowała się cała rodzina, na ile jest to oczywiście możliwe. W Piśmie Świętym Apostołowie podają wskazówki, jak powinna postępować rodzina względem bliźniego:

„Zarządzajcie potrzebom Przestrzegajcie gościnności” (Mt 12,13);

„Kto poda kubek świeżej wody do picia jednemu z tych najmniejszych, dlatego że jest uczniem, zaprawdę, powiadam wam, nie utraci swojej nagrody” (Rz 10,42).

Rodzina powinna okazywać wielkoduszność i bezinteresowność wobec problemów innych. Postawa miłości wobec bliźniego powinna wyrażać się między innymi poprzez: dzielenie się z innymi posiadanymi dobrami, okazywaniem miłości, życzliwości, zainteresowania, szacunku, a także poprzez gotowość w udzieleniu pomocy. Na wzór Jezusa Chrystusa powinna stawiać na pierwszym miejscu osoby ubogie, pokrzywdzone, głodne, biedne i pozbawione rodziny.

Obowiązkiem rodziców jest zaznajomienie dziecka ze wszystkim treściami, które są potrzebne po to, aby osobowość dziecka mogła w sposób prawidłowy dojrzewać. Prawem rodziców jest, na wzór ich wzajemnej miłości, wychowanie dzieci w czystości i wpajanie im prawidłowego przeżywania swojej płciowości (E. Ozorowski, 1999, s. 386).

Według Kościoła każda rodzina posiada:

a) prawo do istnienia i rozwoju jako rodziny, czyli prawo każdego, zwłaszcza człowieka ubogiego, do założenia rodziny i posiadania odpowiednich środków do jej utrzymania;

b) prawo do wypełniania własnej odpowiedzialności w zakresie przekazywania życia i wychowania dzieci;

c) prawo do intymności życia małżeńskiego i rodzinnego;

d) prawo do stałości więzi i instytucji małżeństwa;

e) prawo do wyznawania własnej wiary i stawiania w jej obronie;

f) prawo do wychowania dzieci wedle własnych tradycji i wartości religijnych

i kulturowych, przy pomocy koniecznych środków, narzędzi oraz instytucji;

g) prawo do emigrowania całej rodziny w poszukiwaniu lepszych warunków życia;

h) prawo osób starszych do godziwego życia i umierania w sposób godny człowieka;

i) prawo do godziwej rozrywki, która służyłaby również wartościom rodziny;

j) prawo do ochrony nieletnich poprzez odpowiednie instytucje i prawodawstwo przed szkodliwymi środkami farmakologicznymi, pornografią, alkoholizmem itp.;

k) prawo do zrzeszania się z innymi rodzinami i instytucjami celem właściwego i gorliwego wypełnienia swych zadań;

l) prawo do uzyskania zabezpieczenia fizycznego, społecznego, politycznego, ekonomicznego, zwłaszcza dla ubogich i chorych;

m) prawo do mieszkania, pozwalającego na godziwe życie rodzinne;

n) prawo do wypowiedzi i przedstawicielstwa wobec publicznych władz gospodarczych, społecznych i kulturalnych oraz władz niższego szczebla, bądź bezpośrednio, bądź za pośrednictwem stowarzyszeń;

(http://www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_pawel_ii/adhortacje/familia-ris.html)

Natomiast „Karta Praw Rodziny” stworzona przez Stolicę Apostolską w artykule 5 mówi o tym, że rodzice mają prawo do:

a) wychowania dzieci zgodnie ze swoimi przekonaniem moralnymi i religijnymi uwzględniając tradycje kulturalne rodziny, które są sprzyjające dziecku, powinni także otrzymywać od społeczeństwa odpowiednią pomoc i wsparcie konieczne do wypełnienia roli wychowawców;

b) swobodnego i zgodnego z własnymi przekonaniem wyboru szkół lub innych środków niezbędnych do kształcenia dzieci. Rodzice nie powinni czuć się zmuszeni ze strony państwa do pośredniego lub bezpośredniego ponoszenia dodatkowych opłat i wydatków związanych z edukacją dzieci;

c) nie posyłania dziecka do szkoły bądź na zajęcia, które promują wartości sprzeczne z ich przekonaniem moralnymi i religijnymi;

d) do wychowania religijnego. Państwo nie może narzucić im takiego systemu wychowania z którego zostanie „wyrzucona” formacja religijna;

e) otrzymywania pomocy w wychowaniu dziecka poprzez współpracę z nauczycielami i dyrektorem szkoły, uczestnictwo w działalności szkoły oraz w określaniu i wprowadzaniu w życie polityki wychowawczej;

f) ochrony swych pociech przed negatywnym wpływem i nadużyciem środków masowego przekazu (J. Stala, 2006, s.193-194)

Każde prawa rodziców i rodziny zarówno te naturalne jak i wymienione przez Kościół powinny być przestrzegane i chronione. Należy dbać o to, aby były one zachowywane szczególnie w dzisiejszych czasach, kiedy rola rodziny staje się mniej znacząca.

3. Istotna rola rodziny w wychowaniu dziecka

Tak jak w przypadku rodziny, wychowanie posiada wiele definicji. Najczęściej spotykanym określeniem jest jednak:

„świadomie organizowana działalność społeczna, oparta na stosunku wychowawczym między wychowankiem a wychowawcą, której celem jest wywoływanie zamierzonych zmian w osobowości wychowanka” (W. Okoń, 2007, s. 466). Zatem wychowanie to nic innego jak proces kształtowania człowieka pod względem doskonalenia każdej dziedziny życia i działalności osoby ludzkiej (E. Jakubiak-Zapalska, 1994 nr 2, s.87).

Sobór Watykański II określa wychowanie jako „kształtowanie osoby ludzkiej w kierunku jej celu ostatecznego, a równocześnie dla dobra społeczeństwa i Kościoła przez harmonijny rozwój wrodzonych właściwości fizycznych, moralnych i intelektualnych” (J. Majka, 1982, s. 41).

„Pierwszym, naturalnym i koniecznym środowiskiem jest rodzina, właśnie do tego zadania (wychowania) przeznaczona przez Stwórcę. Dlatego słusznie utrzymujemy, że najtrwalsze i najpewniejsze jest to wychowanie, które człowiek otrzymuje w dobrze urządzonej i cnotliwej rodzinie. Będzie ono tym skuteczniejsze i trwalsze, im lepszy przykład dają dzieciom ich rodzice i domownicy” (J. Stala, 2006, s. 189).

Ksiądz Józef Wilk i ksiądz Robert Bieleń uważają, iż „wychowanie jest także zamierzonym urabianiem wychowanka prowadzonym przez wychowawców, a nie tylko spontanicznym rozwojem biosu lub samym oddziaływaniem warunków, instytucji i grupy” (R. Bieleń i J. Wilk, 2006, s. 439).

Rodzina jest pierwszą, żywotną komórką społeczeństwa, w której dziecko może kształtować istotne wartości życia ludzkiego. Środowisko rodzinne jest optymalnym miejscem w którym dziecko może uczyć się wszelkich ludzkich sprawności. To środowisko, które wpływa na świadomość, mentalność oraz postawy życiowe dziecka. Dzięki relacjom jakie panują w domu uczy się współzycia międzyludzkiego. Kształtuje w sobie takie cnoty jak: sprawiedliwość, miłość, solidarność, ofiarność, wyrzeczenie, poświęcenie, karność, odpowiedzialność. Sobór Watykański II podkreśla, że szczególnie ważna w wychowaniu w rodzinie jest perspektywa przyszłościowa to, aby umożliwić dziecku osiągnięcie zamierzonego celu, odnalezienia własnego powołania. Aby do tego dojść, należy wzbudzić w dziecku pełną odpowiedzialność za swoje postępowanie i nauczyć angażowania się w pracę nad sobą i własnymi postęпами. Samo środowisko rodzinne powinno odznaczać się specyficznymi właściwościami takimi jak chociażby atmosfera, która panuje w domu rodzinnym. Powinna się ona charakteryzować braterską miłością i współpracą wszystkich członków. Warty podkreślenia jest fakt, iż w wychowaniu dziecka czynny udział powinni brać obydwój rodzice. Zarówno mama jak i tata powinni angażować się i pomagać sobie wzajemnie w pielęgnowaniu swoich pociech. Kościół mówi o wychowaniu jako o prawie. Uważa, że to rodzice mają pierwszeństwo do wychowania dzieci co jest podstawą do stwierdzenia, że są pierwszymi i głównymi wychowawcami.

Jest to możliwe dzięki specjalnej i wyjątkowej więzi (której nie może zastąpić nic innego) jaka łączy dziecko z jego rodzicami (J. Stala, 2006, s. 183-194).

W wychowaniu najważniejsze jest uformowanie osobowości dziecka, zaszczepienie w nim ideałów moralnych, religijnych i społecznych. Ważne jest, aby rodzice od początku dbali o przekazywanie mu tych wartości. Wielu psychoanalityków uważa, że w okresie wczesnego dzieciństwa zaczyna kształtować się osobowość i charakter dziecka. To wtedy rodzice mają największy wpływ na jego rozwój. Dom rodzinny jest jedynym miejscem, jedynym środowiskiem, w którym wzrasta i czerpie wzorce. To rodzice całkowicie są odpowiedzialni za przeżycia i doznania jakich doświadcza maluch. Wychowanie we wczesnym okresie życia dziecka zostawia ślad w jego psychice już na zawsze. Kształtuje się bowiem w jego duszy wzorzec moralny, który jest w nim do końca życia. Nic nie zastąpi człowiekowi wychowania w rodzinie, bo to ono jest pierwszym, które dotyka człowieka. Można powiedzieć, że środowisko rodzinne jest konieczne do prawidłowego rozwoju człowieka (S. Styrna, 1982, s.115- 126).

Rodzina ma duży wpływ na klasową, zawodową i ideologiczną przynależność dziecka. Określa także punkt życiowego startu oraz perspektyw na dalszy rozwój, które zależne są od tego, w jakiej rodzinie urodzi się dziecko. Księża Józef Wilk i Robert Bieliń, których słowa przytoczyłam na początku tego podrozdziału, w swoim opracowaniu pod tytułem „Pedagogika rodziny zagadnienia wybrane” mówią o tym, że pomoc wychowawcza rodziców przybiera postać czterech funkcji, które posiadają własne cele do zrealizowania. I tak:

a) pierwszą funkcją jest sanare. Polega ona na opiece nad biosem dziecka, na trosce o jego zdrowie i samopoczucie;

b) drugą funkcją jest educere. Funkcja ta polega na ochronie dziecka przed negatywnymi czynnikami środowiska społecznego;

c) trzecia funkcja to educare. Zadaniem rodziców jest opieka nad duchowością dziecka. Oraz kierowanie jego życiem tak, aby dążył do ideału;

d) czwarta funkcja to initiare. Rodzice realizując tę funkcję winni wtajemniczyć pociechę w sens jej życia (R. Bieliń i J. Wilk, 2006, s. 439).

Pojawienie się pociechy na świecie jest momentem, w którym rodzice muszą przestać myśleć tylko o sobie, najważniejsze powinno być dla nich dziecko. Od teraz stoi przed nimi bardzo trudne zadanie – wychować dziecko. Powinni w sposób dojrzały podejść do nowych zadań i wyzwań jakie przed nimi stoją.

Każdy rodzic powinien zdawać sobie sprawę z tego, że dom rodzinny jest miejscem, gdzie dziecko uczy się wartości kulturalnych, estetycznych, społecznych, duchowych i religijnych. To w głównej mierze od rodziców zależy to jakim dzieckiem będzie ich pociecha. Rodzina kształtuje postawy dziecka, kieruje jego prawidłowym rozwojem zarówno fizycznym jak i psychicznym, jego uczuciami i postawami społecznymi. W domu rodzinnym dziecko powinno uzyskać odpowiednie warunki zabawy, snu, nauki czy pracy. Rodzic jest dla dziecka osobą znaczącą. Dziecko w sposób naturalny uważa rodzica za osobę godną naśladowania i niejako kroczy jego śladami.

Dziecko nie może się czuć samotne, oczekuje od swoich rodziców pomocy, rady, wsparcia i miłości. W swoim domu powinno czuć się bezpieczne i kochane. Dorośli powinni troszczyć się także o zaspokojenie potrzeb ekonomicznych dziecka.

Postawy rodzicielskie, jakie przyjmują rodzice, nadają kształt stylowi wychowania w danej rodzinie. Mają one także wpływ na więzi uczuciowe, jakie panują w rodzinie, i atmosferę życia domowego. Ta ostatnia jest warta podkreślenia, ponieważ ma bardzo duży wpływ na rozwój dziecka.

Atmosfera zaufania i wzajemnego szacunku sprzyja rozwojowi dziecka, które czuje się wartościowe i docenione. Dzięki temu zmierza do jak najlepszego postępowania.

Atmosfera nieufności natomiast sprawia, że dziecko nie jest otarte, zamyka się w sobie. Przez co nie jest chętne do pracy, a jego prawidłowy rozwój jest zahamowany.

Wychowawcy powinni zatem dążyć do pozytywnego oddziaływania na dziecko. Muszą pamiętać, że prawidłowe wychowanie jest możliwe jedynie w atmosferze miłości. Każde dziecko powinno czuć: miłość, bezpieczeństwo i uznanie ze strony rodziców. Zaspokojenie tych potrzeb wzbudzi w dziecku poczucie własnej wartości, wiary we własne możliwości. Ale także pozwoli mu przezwyciężać trudności i mobilizować się do działania.

Najważniejsze jest uświadomienie sobie przez rodziców faktu, że miłość macierzyńska i ojcowska musi być bezwarunkowa. To w domu rodzinnym dziecko pierwszy raz dowiaduje się o tym, co jest dobre a co złe. Uczy się jak postępować względem bliźniego. "Dziecko uczy się miłości poprzez doświadczenie bycia kochanym" (U. Dudziak, 2008, s.103). Wychowanie to troska o to, aby dziecko stało się z czasem samodzielne. Rodzice powinni uczyć dzieci jak podchodzić do problemów i jak je rozwiązywać. Dziecko z postępowania rodziców bierze wzór do naśladowania.

Czwarte przykazanie mówi o tym, jak powinno postępować dziecko: „czcij ojca i matkę swoją”. Bóg daje wskazówki, jak mamy traktować swoich opiekunów. Chce, abyśmy okazywali im szacunek, miłość i pomoc.

Rodzina jest podstawowym środowiskiem wychowania w życiu dziecka, a najważniejszym zadaniem rodziców jest wychowanie swojego potomstwa. Funkcja rodziny jest bardzo ważna w kształtowaniu postaw i osobowości dziecka. Pierwszym celem każdej rodziny powinna być opieka i troska o zaspokojenie potrzeb wszystkich członków rodziny. Bo kiedy wszystkie potrzeby człowieka będą zaspokojone, będzie on mógł w sposób prawidłowy się rozwijać. Zadaniem rodziców jest wygospodarowanie czasu na to, aby poświęcić go tylko swojemu dziecku, okazać mu zainteresowanie. Cały proces wychowania jest bardzo trudny. Wymaga on od rodziców pełnego zaangażowania, a przede wszystkim wytrwałości i konsekwencji. Ważne jest, aby rodzic umiał i chciał współpracować z innymi instytucjami odpowiedzialnymi za wychowanie dzieci, na przykład: przedszkole, szkoła, organizacje młodzieżowe, domy kultury i inne (S. Styrna, 1982, s. 115-152).

BIBLIOGRAFIA

- Adamski F., *Socjologia małżeństw i rodziny*, PWN, Warszawa, 1984.
- Adamski F., *Świętość rodziny chrześcijańskiej*, W: Rodzina wiosną dla Europy i świata, zespół redakcyjny T. Mazan, K. Mazela, W. Walaszczyk, Fundacja Pomoc Rodzinie, Łomianki, 2008.
- Alvarado C., A., *Equipas Notre-Dame żywe wspólnoty małżeństw*, W: praca zbiorowa, Ty Pójdź za mną (J 21,22), LEXUS, Poznań, 2007.
- Banaczek Z., Jakubiak-Zapalska E., Wprowadzenie do psychologii prenatalnej [w:] *Radomski Rocznik Lekarski*, t. 6, Fundacja Oddychanie, Radom 2001.
- Banaczek Z., Jakubiak-Zapalska E., *Wybrane zagadnienia z psychologii prenatalnej*, wyd. Politechniki Radomskiej, Radom, 2000.
- Bieleń R., Wilk J., *Pedagogika rodziny. Zagadnienia wybrane*, W: Rodzina bezcenny dar i zadania, pod red. J. Stali i E. Osewskiej, Polskie Wydawnictwo Encyklopedyczne, Radom, 2006.
- Błachnicki F., *Charyzmat i Wierność*, wyd. MAXIMILIANUM, Carlsberg, 1985.
- Błachnicki F., *Myśli-wyznania-testament*, wyd. Archidiecezji Lubelskiej Gaudium, Lublin, 2002.
- Cackowski Z., *Problemy i pseudoproblemy*, wyd. Książka i Wiedza, Warszawa, 1964.
- Cogavin E., J., *Misja*, W: praca zbiorowa, Ty Pójdź za mną (J 21,22), LEXUS, Poznań, 2007.
- Dudziak U., *Dom rodzinny: centrum wychowania i edukacji*, W: Rodzina wiosną dla Europy i świata, zespół redakcyjny T. Mazan, K. Mazela, W. Walaszczyk, Fundacja Pomoc Rodzinie, Łomianki, 2008.
- Dutkiewicz W., *Przewodnik metodyczny dla studentów Pedagogiki*, Dom Wydawniczy STRZELEC, Kielce, 1996.
- Jakubiak-Zapalska E., O czym rozmawiać z rodzicami, *Życie Szkoły. Edukacja wczesnoszkolna*, nr 2/(550), 1994 luty rok XLIX.
- Jan Paweł II, *List do rodzin Ojca Świętego JP II*, Wrocław, 1998.
- Kalendarium życia siostry Jadwigi Skudro*, W: Domowy Kościół. List do wspólnot rodzinnych. Nr 115, wyd. Światło-Życie, Kraków, 2009.
- Katechizm Kościoła Katolickiego*, wyd. PALLOTTINUM, Poznań, 1994.
- Kotarbiński T., *Abecadło praktyczności*, wyd. Wiedza Powszechna, Warszawa, 1975.
- Majka J., *Wychowanie chrześcijańskie – wychowanie personalistyczne*, W: Wychowanie w rodzinie chrześcijańskiej, pod red. F. Adamskiego, Wydawnictwo Apostołów Modlitwy, Kraków, 1982.
- Nowak A., *Metodologia badań socjologicznych*, PWN, Warszawa, 1970.
- Okoń W., *Nowy słownik pedagogiczny*, wyd. Żak, Warszawa, 2007.
- Okoń W., *Słownik pedagogiczny*, PWN, Warszawa, 1975.
- Opalach E., *Wspólnota religijna, a funkcjonowanie rodziny*, wyd. Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn, 2006.
- Ostrowski M., *Podstawy Formacji Służby liturgicznej i Ruchu Światło-Życie*, wyd. Ruch Światło-Życie, Kraków, 2000.
- Oško J., *Ten człowiek się nie bał*, APOSTOLICUM, Ząbki, 2006.
- Ozorowski E., *Słownik małżeństwa i rodziny*, wyd. Akademii Teologii Katolickiej, Warszawa-Łomianki, 1999.

- Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu*. wyd. PALLOTTINUM, Poznań, 2002.
- Rembowski J., *Rodzina jako system powiązań*, W: Rodzina i Dziecko pod red. M. Ziemskiej, PWN, Warszawa, 1986.
- Ryś M., *Psychologia rodziny*, W: Rodzina bezcenny dar i zadanie pod red J. Stali i E. Osewskiej, Polskie Wydawnictwo Encyklopedyczne, Radom, 2006.
- Skudro J., *Autobiografia*, W: Domowy Kościół. List do wspólnot rodzinnych. Nr 115, wyd. Światło-Życie, Kraków, 2009.
- Sorkowicz A., *Wychowanie w rodzinie w nauczaniu Jana Pawła II*, W: Rodzina historia i współczesność pod red W. Korzeniowskiej i U. Szuścik, Impuls, Kraków, 2006.
- Stal J., *Katecheza rodzinna. Próba teologicznego zarysu zagadnienia*, W: Rodzina bezcenny dar i zadania pod red J. Stali i E. Osewskiej, Polskie Wydawnictwo Encyklopedyczne, Radom, 2006.
- Styrna S., *Znaczenie wychowania w rodzinie dla rozwoju dziecka*, W: Wychowanie w rodzinie chrześcijańskiej, pod red F. Adamskiego, Wydawnictwo Apostołów Modlitwy, Kraków, 1982.
- Szepietowski M., W., *Małżeństwo o posłudze kapłanów*, W: Domowy Kościół. List do wspólnot rodzinnych. Nr 114, wyd. Światło-Życie, Kraków, 2009.
- Tomaszewski T., *Wstęp do psychologii*, PAN, Warszawa, 1963.
- Waskowski J., *Socjologia wychowania*, Wydawnictwo Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa, 1983.
- Wilczyńska G., *Centrum Oazy: czyli Centrum Ruchu Światło-Życie w Krościenku nad Dunajcem*, wyd. Instytut im. Ks. F. Blachnickiego, Krościenko, 2000.